

DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2026.38.16>
УДК 82.09/821.161(477)

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY SA 4.0). The article and any related published material are licensed under the Creative Commons Attribution License (CC BY SA 4.0).

Людмила СОРОЧУК
кандидат філологічних наук,
старший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту українознавства
КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ORCID: 0000-0003-0478-356X
Email: LVS1166@ukr.net

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННОСТЕЙ ЖИТТЯ І СВОБОДИ У ВОЄННОМУ ЩОДЕННИКУ ВАЛЕРІЇ СУБОТІНОЇ «ПОЛОН»: ХУДОЖНЬО-ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті в контексті мілітарної літератури досліджено художньо-документальну специфіку відображення трансформації ціннісних орієнтирів життя й свободи за книгою В. Суботіної «Полон». Відомо, що після повномасштабного вторгнення РФ в Україну у 2022 році значно активізувалися військові журналісти, медійники, письменники, комбатанти, висвітлюючи події на фронті й фіксуючи злочини країни-агресора. Описане авторами стало новим поштовхом для створення сильних і правдивих прозових та поетичних творів різних жанрів мілітарної літератури. Прикладом є книги Валерії Суботіної (позивний Наві) «Азовсталь. Сталева пресслужба» (2024 рік) та «Полон» (2024 рік), де описуються не тільки військові події, а й подається авторське бачення осмислення концепту Життя, як найвищої людської цінності і концепту Свободи, як повноцінного життя з правом на усвідомлений вибір. В основу літературного твору «Полон» покладено реальні факти із життя військовослужбовиці Валерії Суботіної.

На матеріалі автобіографічних записів військової журналістки Валерії Суботіної проаналізовано динаміку й трансформацію фундаментальних категорій людського буття – Життя та Свободи. Адже, пере-

буваючи на військовій службі в полку «Азов» й переживши нелюдські випробування тривалого утримування в російському полоні, жінка знаходить порятунк в осмисленні цінності життя й здобуття своєї єдності.

З'ясовано, що воєнний щоденник «Полон» поєднує в собі сукупність відповідності описаної інформації реальним, пережитим фактам із життя авторки, документальні дані та високий рівень емоційно-естетичного узагальнення, властивий художній літературі.

Доведено, що цінність Життя і Свободи у тексті В. Суботіної переосмислюється через призму жертовності, пам'яті про загиблих побратимів як «живий» голос про українських воїнів-захисників, які не вижили або досі перебувають у російській неволі.

Акцентовується увага на тому, що книга «Полон» розширює уявлення про жанрову природу військового щоденника, у якому авторка розповідає про важкий пережитий час в полоні, свої думки, емоції крізь призму власного сприйняття та специфіку осмислення воєнної травми тих людей, які пережили випробування в неволі.

У статті наголошується на вагомості фіксації військовими журналістами історичних подій теперішньої російсько-української війни, описі героїчних та трагічних розповідей фронтового життя українських воїнів в контексті жанрового розмаїття мілітарної літератури.

Ключові слова: мілітарна література, концепт свободи, цінність людського життя, російський полон, людська гідність, стійкість, пам'ять про війну.

Liudmyla SOROCHUK

Ph.D. in Philology,

Senior Research Associate of the Research Institute of Ukrainian Studies,

Taras Shevchenko National University of Kyiv

TRANSFORMATION OF VALUES OF LIFE AND FREEDOM IN THE WAR DIARY OF VALERIA SUBOTINA "CAPTION": AN ARTISTIC-DOCUMENTARY ASPECT

Abstract. The article, in the context of military literature, explores the artistic and documentary specificity of reflecting the transformation of the value orientations of life and freedom in the book by V. Subotina "Captive". It is known that after the full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine in 2022, military journalists, media workers, writers, and combatants became significantly more active, covering events at the front and recording the crimes of the aggressor country. What the authors described became a new impetus for the creation of strong and truthful prose and poetic works of various genres of military literature. An example is the books by Valeria Subotina (call sign Nava) "Azovstal. Steel Press Service" (2024) and "Captivity" (2024), which describe not only military events, but also present the author's vision of understanding the concept of Life as the highest human value and the concept of Freedom as a full life with the right to conscious choice. The literary work "Captivity" is based on real facts from the life of servicewoman Valeria Subotina.

Based on the autobiographical notes of military journalist Valeria Subotina, the dynamics and transformation of the fundamental categories of human existence – Life and Freedom – are analyzed. After all, while serving in the military in the "Azov" regiment and having survived the inhuman trials of long-term captivity in Russian captivity, the woman finds salvation in understanding the value of life and gaining her dignity.

It has been found that the war diary "Captivity" combines a set of information correspondence to real, experienced facts from the author's life, documentary data and a high level of emotional and aesthetic generalization, inherent in fiction.

It has been proven that the value of Life and Freedom in the text of V. Subotina is reinterpreted through the prism of sacrifice, memory of fallen comrades, as a "living" voice about Ukrainian soldiers-defenders who did not survive or are still in Russian captivity.

Attention is drawn to the fact that the book "Captivity" expands the idea of the genre nature of the war diary, in which the author talks about the difficult time she experienced in captivity, her thoughts, and emotions through the prism of her own perception and the specifics of understanding the war trauma of those people who survived the ordeal of captivity.

The article emphasizes the importance of military journalists' recording of historical events of the current Russian-Ukrainian war, the description of heroic and tragic stories of the front-line life of Ukrainian soldiers in the context of the genre diversity of military literature.

Keywords: military literature, concept of freedom, value of human life, Russian captivity, human dignity, resilience, memory of war.

Постановка проблеми. Сучасна повномасштабна російсько-українська війна, розпочата РФ, стала трагедією для мільйонів українців. Це мас-

штабні руйнування, великий біль втрати житла, а ще страшніше – вбивства людей та знущання й катування українських військовослужбовців у російському

полоні. Ворог нищить цілі міста, породжує пустку і горе, але українські воїни-захисники у складних умовах ведення війни героїчно виборюють нашу незалежність і свободу. Завдяки героїзму Сил оборони України та підтримці і допомозі волонтерів та небайдужих громадян українська нація продовжує протистояння окупантам на всіх фронтах, показуючи мужність та єдність у боротьбі з російською агресією.

Актуальність вивчення зазначеної теми спричинена реакцією на виклики сучасного світу, обставинами, що склалися з розпочатою ще в 2014 році російсько-українською війною, в контексті сучасної мілітарної літератури, як спосіб осмислення травми війни, фіксації свідчень очевидців героїчних і трагічних подій війни та опису реалій фронтових буднів українських оборонців. В умовах кардинальних змін, пов'язаних із війною, протягом останнього десятиліття в українському суспільстві значно зросла потреба в осмисленні героїзму українських воїнів, рефлексії над колективною травмою та збереження національної пам'яті. Художня і ветеранська література допомагає українським громадянам зрозуміти реалії фронту, а військовим, читаючи тексти, знаходити підтримку і покращення емоційного стану, а інколи – переосмислення власного досвіду та знаходження рішень. Стає очевидним фактом, що література й мистецтво загалом є важливими інструментами усвідомлення й розуміння історичних подій теперішньої російсько-української війни, значення бойового досвіду воїнів-захисників, трансформації, а отже зміни концепції цінностей Життя і Свободи. Тому постала потреба нових досліджень та аналізу текстів сучасної мілітарної літератури (воєнопольових романів, поезії, документалістики, оповідань, щоденників та есеїв про пережите на фронті тощо), що важливо для висвітлення правдивої інформації про історичні події, відновлення національної ідентичності, формування культури пам'яті про полеглих захисників і захисниць та утвердження поваги до їхнього подвигу задля Свободи.

Відомо, що сучасна українська література про війну виконує не лише інформаційно-аналітичну функцію, а й фіксує воєнні злочини ворога та описує свідчення людей, які формують достовірну історію сучасної російсько-української війни. Особливе місце в цьому дискурсі посідає автобіографічна проза, що описує досвід перебування у ворожому полоні. Прикладом є книга Валерії Суботіної «Полон» (із серії «Воєнні щоденники») і є безпосереднім свідченням самої авторки про перебування в російському полі, що спонукає замислитися над природою насильства щодо українських військовополонених, а також з якими негативними наслідками війни зіткнуться українські громадяни.

Аналіз наукових публікацій. Глибокий аналіз як російсько-української війни, так і суті «гібридних воєн», їх специфіки і наслідків, а також перспектив України у геополітиці є предметом наукового дослідження В. Горбуліна, В. Бадрака І. «Над прірвою. 200 днів російської війни» [1].

У контексті нашого дослідження за основу взято автобіографічний твір «Полон» Валерії Суботіної, позивний Нава [12]. Також ґрунтовною і цікавою є її книжка «Азовсталь. Сталева пресслужба» [14], де розповідається про службу Нави в складі пресслужби полку «Азов» та оборону Маріуполя. Авторка у своїх воєнних щоденниках розкриває проблему трагізму і болю від людських втрат, а також акцентує увагу на людяності й психологічному стані людини в екстремальних умовах. Також спираємося на напрацювання воєнних журналістів та авторів-очевидців подій збройного конфлікту.

Наразі, літературних творів на тему російсько-української війни надруковано досить багато. Видання української мілітарної літератури різних жанрів активізувалось із початком повномасштабного вторгнення російських загарбників на територію України. Варто зауважити, що переважають щоденникові записи, документалістика, спогади чи розповіді військових письменників про фронтове життя (з власного досвіду), так звана ветеранська література. Героїчні і трагічні події збройного конфлікту на Сході України, починаючи з 2014 року, описуються у спогадах та записаних інтерв'ю військовослужбовців, опублікованих у книзі «Усна історія російсько-української війни (2014–2018 роки)» [15]. Це видання, в якому розкриваються обставини виникнення батальйонів «Донбас», «Айдар», полку «Азов» та інших бойових підрозділів. Потужним є воєнний щоденник «Журналісти на війні. Документальні дослідження, хронікальний літопис, аналітика» [4], в якому зібрані тексти журналістів, які вважали своїм обов'язком розповідати українському суспільству й усьому світові про реалії війни і жакливі злочини російських окупантів. Через призму особистого досвіду розповідається про війну та силу побратимства у книзі «Позивний для Йова» Олександра Михеда [8]. Одна зі знакових книг-мемуарів Романа Зінченка «Іловайський щоденник», який був надрукований у 2017 році. Автор – доброволець батальйону «Донбас-1» – описує у хронологічному порядку військові події під містом Іловайськ, і вихід наших військ із бойових позицій. Автор ділиться своїми враженнями про перебіг трагічних подій «іловайського котла», що сталися в серпні 2014 р.

Дослідниця воєнної літератури Ганна Скоріна рекомендує цілий ряд видань сучасної української мілітарної літератури. Наприклад, книжка Олександра Вдовиченка «72. Записки комбата», яка насичена динамічними описами військових подій; «Фронтний щоденник. Окопні історії» Дмитра Степаненка, а також книжка Руслана Борта «Стандарти хотівших в НАТО». Про повномасштабне вторгнення розлого подано в книгах «Котик, Півник, Шафка» Олександра Михеда, «77 днів лютого» (збірка репортажів від видання Reporters), «Лютий лютий 2022. Свідчення про перші дні вторгнення» Дар'ї Бури і Євгенії Подобної та «Мандрівка до потойбіччя. Маріуполь» Євгенія Шишацького та інш.

Досвід написання щоденника про війну продемонстрував С. Жадан і привернув до нього увагу не лише українських читачів, а й іноземців. У німецькому видавництві Suhrkamp Verlag письменник опублікував книгу-щоденник «Himmel über Charkiw: Nachrichten vom Überleben im Krieg» («Небо над Харковом: Новини про переживання війни»). Щоденник складається із записів письменника перших шести місяців повномасштабного вторгнення [2]. Варто згадати відвертий і щирий автобіографічний роман ветерана Валерія Маркуса «Сліди на дорозі», де автор показує війну без прикрас, де бойові дії переплітаються з особистими роздумами. Книга «Облога Маріуполя» Євгена Малолетки як зворушлива хроніка оборони Маріуполя, спогади захисників та свідчення очевидця, який пройшли через важкі випробування війни. Автор ділиться особистим і фіксує воєнні злочини ворога, розповідає про сміливих українців, про силу духу і біль втрати близьких [7]. Фіксація подій російсько-української війни, подання героїчних і трагічних наративів про життя українських воїнів широко розкриваються у книзі Євгена Луняка «Фронтіві оповідання з Донбасу» [6]. Як фаховий історик і військовий із досвідом він дуже виважено і ґрунтовно описує реальні події на фронті та пережите з особистого життя військовослужбовця.

Метою дослідження є окреслення художньо-естетичних та ціннісних критеріїв концептів «Життя» та «Свобода» у воєнній прозі Валерії Суботіної (Нави), з'ясувати специфіку їхнього взаємозв'язку та роль у формуванні авторської картини світу письменниці, описаних у воєнному щоденнику «Полон».

Виклад основного матеріалу. Мілітарна література, особливо військова журналістика, стали актуальними і надзвичайно на часі після анексії Криму РФ в 2014 році та збройної агресії країни-агресорки проти України. Розпочата війна, повномасштабне вторгнення в лютому 2022 року консолідували українську націю до бойового протистояння російським окупантам і вибудовували потребу у документуванні й фіксації історичних подій, пов'язаних із протистоянням російським окупантам. Історики, письменники, культурні діячі, журналісти, військові медики, які стали на захист рідної землі, почали активно записувати розповіді, свідчення, інтерв'ю про війну тих, хто перебував під окупацією, мешканців прифронтових територій і, звісно, очевидців бойових дій – військовослужбовців ЗСУ. Тема боротьби українських захисників і захисниць за волю й державну незалежність, героїзм наших воїнів надихають на нові дослідження істориків, соціологів, політологів. Письменники й журналісти почали писати про людей війни й фіксувати факти, пов'язані з бойовими діями. На сторінках їхніх книг – прославляння героїзму і патріотизму українських воїнів у боротьбі з ворогом, трагічні моменти на бойових позиціях, діяльність волонтерів і військових медиків, благодійна допомога ЗСУ небайдужих людей, виживання українських громадян у екстремальних умовах, збереження спогадів та вшанування пам'яті про Героїв [10].

Необхідно наголосити, що сучасна військова журналістика має вагоме значення для інформування про події на передовій, про роботу ЗСУ, волонтерів, і військових медиків, про надану допомогу від європейських партнерів тощо, не тільки українське суспільство, а й світову спільноту. До видань на військову тематику додаються розповіді та щоденники журналістів, волонтерів, медиків та військових, тобто реальних свідків перебігу війни. Безумовно така різножанрова література про війну об'єдналася у так звану комбатантську літературу, що активно наповнюється новими текстами й стає органічною частиною загального літературного процесу сучасної України.

Про значення й особливості розвитку сучасної української літератури, індивідуально-авторські стилі пише Микола Жулинський у науковій праці «Нація. Культура. Література». Він говорить: «Базується, формується і розвивається індивідуально-авторський стиль на відображенні в свідомості автора чи в системі образів реальної дійсності, на реагуванні митця на цю реальність, яка виражається найчастіше в метафоричному «зазиранні» в глибини цієї реальності» [3, с. 554].

Показовим є те, що мілітарна література виконує мотиваційну функцію, зберігає історичну пам'ять, допомагає глибше переосмислити людські цінності, що визначають сенс вільного життя. Адже, читаючи текст про боротьбу українських воїнів із ворогом, читач дізнається не тільки про хроніку подій, тут формується образ героя-захисника. Тому слово стає інструментом підняття сили духу та патріотизму. *«Сучасна російсько-українська війна спонукала до глибоких соціокультурних змін в Україні, які помітно впливають на умови, спосіб життя й характер мислення переважної більшості українських громадян, формуючи національну ідентичність й ціннісні орієнтири людини»* [11, с. 131].

Про сенс життя й людські цінності йдеться і в комбатанській збірці оповідань Євгена Луняка. Прикладом є оповідання «Військова мудрість Тітарчука», де подаються основні, але дуже яскраві й ключові моменти життя бойового побратима Іванича, його усвідомлення сенсу життя й пошук русійної сили людини й прагнення до усвідомленої мети, навіть в умовах страшної війни. *«Коли розмова торкалася військової тематики, він (Іванич) ставав дуже серйозним і виголошував сентенції, що глибоко закарбувалися в моїй душі. Слова Тітарчука – Ворог має бути мертвим. Якщо його не уб'єш ти – він уб'є тебе; Військове завдання має бути виконане за будь-яку ціну; Ти маєш бути готовим до смерті своїх товаришів і до своєї власної смерті; Найвищою цінністю є людське життя; Найголовнішими людьми в житті є діти; Справжній друг – це унікальна особистість в житті кожного»*, – пише Є. Луняк [6, с. 131].

Яскравим прикладом у сучасному українському дискурсі є документально-мемуарна проза військовослужбовиць, кандидатки наук Валерії Суботіної. Її

праці «Азовсталь. Сталева пресслужба» та «Полон» слугують емпіричним матеріалом для фіксації.

Валерія (Нава) Суботіна – відома українська військовослужбовиця (майор Національної гвардії України), поетка та кандидатка наук із соціальних комунікацій, до російсько-української війни працювала викладачкою в Маріупольському державному університеті. Вона екстремістка Донецького прикордонного загону, парамедикиня, воєнна журналістка. Валерія Суботіна була в складі пресслужби полку «Азов» й активно долучалася до захисту міста Маріуполь. 86 днів українські воїни, серед них Нава, тримали оборону на території заводу «Азовсталь» проти російських окупантів. Військовим і цивільним людям в облозі не вистачало їжі, бракувало води й медикаментів. Українські воїни мужньо захищалися й виконували наказ – не здавати позицію. Суботіна пройшла оборону Маріуполя, пережила трагічну втрату чоловіка та жорстокий російський полон.

У травні 2022 року Валерія разом із іншими «азовцями» потрапила у російський полон. Перші місяці вона перебувала в Оленівці, де були масові вбивства, адже тоді загинуло понад 50 українських полонених. Згодом Наву перевели у в'язницю на територію РФ, де вона зазнавала численних знущань та допитів. У полоні Валерія провела майже 11 місяців. В Україну повернулася у квітні 2023 року. Свою історію вона описала у книзі «Полон», яку згодом перекладали англійською мовою. Часто згадувала під час публічних зустрічей із журналістами, побратимами, чи просто зі знайомими про нелюдське ставлення росіян до полонених. Вона говорила, що всі жінки-військові, котрі перебували в полоні, переживали знущання, як фізичне, так і моральне. Зокрема – примусове роздягання перед ворогом. Це було бажання ворога принизити, зламати українських полонених, особливо жінок.

Під час боїв за Маріуполь у 2022 році Валерія активно працювала в пресслужбі, повідомляла на своїй фейсбук-сторінці про те, що відбувається на Азовсталі, у яких умовах працюють медики. 5 травня 2022 року вона одружилася зі своїм коханим – прикордонником Андрієм Суботіним, але, на превеликий жаль, через 3 дні Андрій загинув. Невдовзі, 17 травня 2022 року, під час виходу українських військових з «Азовсталі» Валерія потрапила до полону. Мужній захисниці судилося бути в неволі майже рік. Валерія Суботіна пережила знущання з боку ворога, жорстокі умови утримування, погане харчування й постійний контроль. Випробування неволею себе і своїх побратимів та посестер Суботіна (Нава) описала у своїх книгах. Зауважимо, що Президент України Володимир Зеленський у травні 2022 року нагородив військовослужбовицю Валерію Карпиленко-Суботіну медаллю «За військову службу Україні». Валерія Суботіна була однією зі 100 українських військових, яких Україна повернула з полону 10 квітня 2023 року [14]. Після звільнення з російського полону Валерія Суботіна багато розповідає про перебування в неволі, багато пише про людей, з якими розділяла

тягар війни, й «піднімає» питання про звільнення/обмін «азовців». Разом із побратимами влаштовує акції у підтримку українських полонених, які досі перебувають у неволі в РФ. Важливою стала робоча поїздка Нави до Женеви, де у представництві ООН мала численні зустрічі й піднімала питання про порушення Росією прав людини, скоєння воєнних злочинів проти людяності під час війни проти України. *«Говорила максимально відверто. Так, як не можу говорити з близькими. Бо не хочу все це згадувати, але маю – заради тих, хто досі в полоні»*, – заявила Нава [5]. Валерія Нава виділяє Свободу, як найвищу цінність. Через нелюдські умови полону Валерія показує, що свобода – це не просто відсутність кайданів, а можливість бути собою, дихати, говорити українською та діяти згідно з совістю. Полон описується як загроза людській гідності. *Життя* сприймається як найвища цінність людини. Авторка описує досвід перебування в оточеному Маріуполі та підземеллях «Азовсталі», де життя знецінювалося ворогом, але набувало найвищої ціни для захисників Маріуполя.

Висновки. Отже, у автобіографічному щоденнику «Полон» Валерія Суботіна описує перебування у російському полоні в Оленівці, оповідаючи про незламність духу і біль втрати побратимів, щоб світ знав ціну Життя і Свободи. Це книжка про боротьбу за пам'ять про тих, хто боровся, і тих, кого забрала війна. Крізь призму власних пережитих випробувань і страждань у полоні авторка осмислює Життя і Свободу як найвищі людські цінності.

Переживши важкі реалії життя в неволі, журналістка описує фізичні й моральні знущання над людьми російськими окупантами, зберігаючи людську гідність, щоб надалі розповісти про жахи війни і неволі у своїй книжці «Полон». У в'язниці життя знецінювалося ворогом, але набувало найвищої ваги для українських захисників. У тексті цінність Життя і Свободи для українських полонених проявляється крізь призму жертвності, пам'яті про загиблих побратимів, як «живий» голос про героїзм і стійкість воїнів-захисників та їх прагнення до свободи.

Важливим є те, що Валерія Суботіна, перебуваючи в полоні, не втрачала надії на вільне життя й будувала мрії на майбутнє. У скрутних умовах російського полону Нава вистояла, вижила й стала свідком воєнних злочинів країни-агресора. Літературна творчість військової журналістки наразі є відлунням пережитого в неволі, зберігаючи й поширюючи інформацію про події у час війни. Авторка зауважує: *«Я, як і колись на «Азовсталі», найкраще можу писати тексти. І зараз в мене є така можливість – писати, говорити... Сподіваюся, що буду почута не лише я, а й всі ті, хто зараз говорить не має можливості. Полонені, що мовчать там, в російських тюрмах. Я так хотіла, перебуваючи там, щоб хтось говорив за мене»* [12, с. 253].

1. Горбулін В., Бадрак В. Над прірвою. 200 днів російської війни. Київ: Брайт Букс, 2022. 360 с.

2. Жадан Сергій. Himmel über Charkiw: Nachrichten vom Überleben im Krieg («Небо над Харковом: Новини про переживання війни»). Щоденник. URL: <https://gwaramedia.com/u-nimechchini-nadrukuvali-shhodennik-vijni-sergiya-zhadana/>
3. Жулинський М. Нація. Культура. Література: нац.-культ. міфи та ідейно-естет. пошуки укр. л-ри. Київ: Наукова думка, 2010. 560 с.
4. Журналісти на війні. Документальні дослідження, хронікальний літопис, аналітика/ передм. О. Наливайка; упоряд. М. Сорока. 2-ге вид. Харків: Фоліо, 2022. 446 с.
5. Копитко Василина. Втратила чоловіка в Маріуполі й пережила полон. Чим зараз живе «Сталева Нава». URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/kohannya-azovstali-de-zaraz-nava-ka-vtratila-1728649941.html>
6. Луняк Є. Фронтові оповідання з Донбасу. Київ: Горобець, 2025. 164 с.
7. Малолетка Є. Облога Маріуполя. Київ: Ukraines, 2026. 216 с.
8. Михед Олександр. Позивний для Йова. Хроніки вторгнення. Київ: Видав. Старого Лева, 2023. 344 с.
9. Скориніна Ганна. Воєнна література – тепер це і є укрсучліт. URL: <https://chytomo.com/voienna-literatura-teper-tse-i-ie-ukrsuchlit/>
10. Сорочук Людмила. Наративи про героїчні та трагічні події широкомасштабного вторгнення Росії в Україну у книзі «Фронтові оповідання з Донбасу» Євгена Луняка. *Українознавство*. Випуск 4(95). 2025. С. 85–93. URL: <https://journal.ndiu.org.ua/article/view/347345> DOI: [https://doi.org/10.17721/2413-7065.4\(97\).2025.347345](https://doi.org/10.17721/2413-7065.4(97).2025.347345)
11. Сорочук Людмила. «Ой, у лузі червона калина»: від стрілецької пісні до символу непоборності української нації під час російської мілітарної агресії. *Українознавчий альманах*. Випуск 36. Київ: «Міленіум», 2025. С. 128–133. URL: <https://ukralmanac.univ.kiev.ua/index.php/ua/article/view/585>; DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2025.36.16>
12. Суботіна В.А. Полон. Валерія «Нава» Суботіна. Харків: Фоліо, 2024. 254 с.
13. Суботіна В.А. Азовсталь. Сталева пресслужба. Харків: Фоліо, 2024. 253 с.
14. Троян В. Валерія Карпиленко-Суботіна стала пресофіцеркою бригадної групи «Азов». URL: <https://imi.org.ua/news/valeriya-karpylenko-subotina-stala-presofitserkoyu-brygadnoyi-grupy-azovu-i65042>
15. Усна історія російсько-української війни (2014-2018 роки)/ за ред. В.В. Морозко. Випуск 4. Київ: К.І.С., 2018. 384 с.
2. Zhadan S. Himmel über Charkiw: Nachrichten vom Überleben im Krieg (Sky over Kharkiv: News about Surviving the War). *Diary*. URL: <https://gwaramedia.com/u-nimechchini-nadrukuvali-shhodennik-vijni-sergiya-zhadana/> (in Deu.).
3. Zhulynskyi M. (2010). *Natsiya. Kul'tura. Literatura: nats.-kul't. mify ta ideyno-estet. poshuky ukr. l-ry* [Nation. Culture. Literature: National and Cultural Myths and Ideological and Aesthetic Searches in Ukrainian Literature]. Kyiv. 560 p. (in Ukr.).
4. *Zhurnalisty na viyni. Dokumental'ni doslidzhennya, khronikal'nyy litopys, analityka* [Journalists at War. Documentary Research, Chronicle, Analytics]. Soroka M., compiled by (2022). 2nd ed. Kharkiv. 446 p. (in Ukr.).
5. Kopytko V. *Vtratyla cholovika v Mariupoli y perezhyla polon. Chym zaraz zhyve «Staleva Nava* [She lost her husband in Mariupol and survived captivity. How does "Steel Nava" live now]. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/kohannya-azovstali-de-zaraz-nava-ka-vtratila-1728649941.html> (in Ukr.).
6. Luniak Ye. (2025). *Frontovi opovidannya z Donbasu* [Frontline Stories from Donbas]. Kyiv: Horobets'. 164 p. (in Ukr.).
7. Maloletka E. (2026). *Obloha Mariupolya* [The Siege of Mariupol]. Kyiv: Ukraines. 216 p. (in Ukr.).
8. Mykhed O. (2023). *Pozyvnyy dlya Yova. Khroniky vtorhennnya* [Call Sign for Job. Chronicles of the Invasion]. Kyiv. 344 p. (in Ukr.).
9. Skorynina H. *Voyenna literatura – teper tse i ye ukrsuchlit* [Military Literature – Now it is Ukrainian Literature]. URL: <https://chytomo.com/voienna-literatura-teper-tse-i-ie-ukrsuchlit/> (in Ukr.).
10. Sorochuk L. (2025). *Naratyvy pro heroyichni ta trahichni podiyi shyrokomasshtabnoho vtorhennnya Rosiyi v Ukrayinu u knyzi «Frontovi opovidannya z Donbasu» Yevhena Lunyaka* [Narratives about the heroic and tragic events of Russia's large-scale invasion of Ukraine in the book «Frontline Stories from Donbas» by Yevhen Lunyak]. *Ukrainoznavstvo*. Issue 4(95). Pp. 85–93. (in Ukr.).
11. Sorochuk L. (2025). «Oy, u luzi chervona kalyna»: vid strilets'koyi pisni do symbolu nepobornosti ukrayins'koyi natsiyi pid chas rosiys'koyi militarnoyi ahresiyi [«Oh, Red Viburnum in the Meadow»: from a Rifleman's Song to a Symbol of the Invincibility of the Ukrainian Nation during Russian Military Aggression.]. *Ukrainoznavchyi almanakh*. Issue 36. Pp. 128–133. URL: <https://ukralmanac.univ.kiev.ua/index.php/ua/article/view/585> (in Ukr.).
12. Subotina V. (2024). *Polon. Valeria "Nava" Subotina* [Prisoner. Valeria "Nava" Subotina]. Kharkiv: Folio. 254 p. (in Ukr.).
13. Subotina V. (2024). *Azovstal'. Staleva pressluzhba Azovstal* [Steel Press Service]. Kharkiv: Folio. 253 p. (in Ukr.).
14. Troyan V. *Valeriya Karpylenko-Subotina stala presofitserkoyu bryhadnoyi hrupy «Azov»* [Valeria Karpilenko-Subotina became the presiding officer of

References

1. Horbulin V., Badrak V. (2022). *Nad privoyu. 200 dniv rosiys'koyi viyny* [On the Abyss 200 Days of Russian War]. Kyiv. 360 p. (in Ukr.).

the Azov brigade group]. URL:
<https://imi.org.ua/news/valeriya-karpylenko-subotina-stala-presofitserkoyu-brygadnoyi-grupy-azovu-i65042>
(in Ukr.).

15. Morozko V. ed. (2018). *Usna istoriya rosiys'ko-ukrayins'koyi viyny (2014-2018 roky)* [Oral History of the Russian-Ukrainian War (2014–2018)]. Kyiv. Issue 4. 384 p. (in Ukr.).

Отримано редакцією журналу/ Received: 29.04.26
Прорецензовано / Revised: 15.05.26
Схвалено до друку / Accepted: 18.05.26